

ΕΙΡΑΝΟΦΗ
577
ΤΡΟ

751 ΤΒ Β

ΠΕΡΙ ΕΥΘΥΜΙΟΥ ΝΕΩΝ ΠΑΤΡΩΝ ΤΟΥ ΜΑΛΑΚΗ

ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ Κ. ΠΗΧΑΣ
2007

ΥΠΟ

ΜΑΞΙΜΙΑΝΟΥ ΤΡΟΥ

Ευθύμιος ὁ τῶν Νέων Πατρῶν δὲν μνημονεύεται ἤδη ὑπὸ τοῦ Φαβρικίου ἐν τῇ Bibliotheca Graeca, ἀλλ' ἔγινε γνωστὸς τὸ πρῶτον ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις διὰ τοῦ Tafel καὶ τοῦ Σπυριδῶνος Λάμπρου.

Καὶ παρὰ μὲν τοῦ Tafel ἐδημοσιεύθησαν τῷ 1832 ἐν τῇ παρ' αὐτοῦ γενομένη ἐκδόσει τῶν ἔργων τοῦ Εὐσταθίου Θεσσαλονίκης τρεῖς ἐπιστολαὶ τοῦ Εὐσταθίου πρὸς τὸν Εὐθύμιον (1), εἶτα δὲ τῷ 1839 ἐν τῇ περὶ Θεσσαλονίκης συγγραφῇ αὐτοῦ Μονωδία τοῦ σοφωτάτου κυροῦ Εὐθυμίου, ἀναγνωσθεῖσα ἐπὶ τῷ τάφῳ τοῦ ἀγιωτάτου Θεσσαλονίκης κυροῦ Εὐσταθίου, μετὰ τινος ἡμέρας τῆς αὐτοῦ τελευτῆς (2). Μανθάνομεν δ' ἐκ ταύτης τῆς Μονωδίας, ὅτι τοῦ Εὐσταθίου ἦτο ὁ Εὐθύμιος συνηλικιώτης καὶ σύντροφος, ὃς καὶ μαθημάτων συμμετέσχον αὐτῷ καὶ τὸν πάντα τῆς νεότητος χρόνον συνηυλίσθην τε καὶ συνέζησα, καθ' ἃ λέγει περὶ ἑαυτοῦ (3). Εὐρίσκειτο δ' ἐν τακτικῇ μετὰ τοῦ Εὐσταθίου ἐπιστολικῇ ἀνταποκρίσει, διὸ καὶ λέγει· παρ' ἐμοὶ δὲ ἄρα καὶ φάκελλοι πολλοὶ τῶν ἐπιστολῶν (4).

Ὁ δὲ Λάμπρος ἐδημοσίευσεν ἐν τῇ πλείστου λόγου ἀξίᾳ ἐκδόσει τῶν ἔργων τοῦ Ἀχομιάτου ἐξ ἐπιστολᾶς γραφείσας ὑπὸ τοῦ Μιχαήλ, ὅτε ἦτο μητροπολίτης Ἀθηνῶν, πρὸς τὸν Εὐθύμιον (5). Ἦτο

(1) Opuscula Eustathii metropolitae Thessalonicensis σ. 348 - 350.

(2) De Thessalonica ejusque agro σ. 394 - 400.

(3) Μονωδία παρὰ Tafel σ. 400.

(4) Αὐτόθι σ. 369.

(5) Μιχαήλ Ἀχομιάτου τοῦ Χωνιάτου τὰ σωζόμενα. Τόμ. Β' σ. 25 (ἀρ. 18'), σ.

δ' ὁ Εὐθύμιος τῷ 1166 μητροπολίτης Νέων Πατρῶν. Τὸ δ' ἔτος τοῦ θανάτου αὐτοῦ εἶνε ἄγνωστον ἡμῖν, πιθανῶς δ' ἀπέθανε βραχὺν χρόνον μετὰ τὸν Εὐστάθιον Θεσσαλονίκης, ἥτοι μετὰ τὸ 1192. Πρὸς τούτοις δ' ὀρθῶς ἀναγράφει ὁ Λάμπρος, ὅτι ἐν τινι τῶν ἐπιστολῶν τοῦ μεγάλου δρουγγαρίου Γρηγορίου τοῦ Ἀντιόχου ἐν τῷ Ἑσκουριαλείφ κώδικι Υ-Π-10 ἀνεφέρετο τὸ οἰκογενειακὸν ὄνομα τοῦ Εὐθυμίου, ὅστις ἐπωνομάζετο Μαλάκης (1).

Πλὴν δὲ τῆς εἰς τὸν Εὐστάθιον μοναχίας εἶνε μέχρι τοῦδε γνωστὰ τὰ ἐξῆς ἔργα τοῦ Εὐθυμίου·

α') Ἀπόσπασμα Ὀμιλίας Δι' ἦν αἰτίαν τὸ τοῦ σταυροῦ ξύλον ἐν μέσῳ τοῦ τῶν νηστειῶν καιροῦ προτίθεται προσκυνούμενον. Εὐρηται δὲ παρὰ Λέοντι τῷ Ἀλλατίφ (2), εἰλημμένον ἐκ τοῦ βατικανικοῦ κώδικος 672 φ. 280 β. Τῶν δὲ λέξεων Δι' ἦν αἰτίαν προτάσσεται ἐν τῷ χειρογράφῳ ἢ ἐπιγραφῇ Εὐθυμίου τοῦ νέων Πατρῶν.

β') Ἐπιστολὴ τοῦ ὑπερτίμου Νέων Πατρῶν κυροῦ Εὐθυμίου πρὸς Μιχαὴλ τὸν Ἀκομινάτον, ἣν ἐξέδωκεν ὁ Λάμπρος (3). Ὀρθῶς δὲ λέγει ὁ ἐκδότης, ὅτι ἡ ἐπιστολὴ εἶνε τοῦ Εὐθυμίου Μαλάκη (4). Ἄλλ' ἐσφαλμένως ἀναφέρεται ἐν τε τῇ ἐπιγραφῇ τῆς ἐπιστολῆς ἐν τῷ δευτέρῳ τόμῳ καὶ ἐν σ. 658, ὅτι τὴν ἐπιστολὴν ἔγραψεν ὁ Εὐθύμιος Τορνίκης. Καὶ ἔγραψε μὲν πράγματι Μιχαὴλ ὁ Χωνιάτης διαφόρους ἐπιστολάς πρὸς τὸν Εὐθύμιον Τορνίκην, ἀλλ' οὐδεμία αὐτῶν ἐγγράφη ἐξ Ἀθηνῶν, ἀπασαί δ' ἐστάλησαν παρ' αὐτοῦ ἐκ τῆς ἐν τῇ κήσῳ Κέω ἐξορίας, ἥτοι μετὰ τὸ ἔτος 1204, οὐδ' ὑπῆρξεν οὐδέποτε ὁ Τορνίκης, ὅστις ἦτο πολὺ νεώτερος τοῦ Μιχαὴλ Ἀκομινάτου (5), μητροπολίτης Νέων Πατρῶν. Οὐδεμία δ' ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι τὴν ἐπιστολὴν ἐκείνην ἔγραψεν ὁ Εὐθύμιος Μαλάκης τῷ

26 x. ε. (ἀρ. κ'), σ. 35 x. ε. (ἀρ. κγ'), σ. 37 x. ε. (ἀρ. κδ'), σ. 119 x. ε. (ἀρ. ογ'), σ. 127 (ἀρ. οθ').

(1) Ἐνθ' ἀν. Τόμ. Β' σ. 559.

(2) Λέοντος Ἀλλατίου Dissertatio de dominicis et hebdomadibus recentiorum Graecorum (De ecclesiae occid. atque Orient. perpetua inventione. Colonia Agr. σ. 1438).

(3) Ἐνθ' ἀν. Τόμ. Β' σ. 399-400.

(4) Ἐνθ' ἀν. σ. 558.

(5) Ἐνθ' ἀν. Τόμ. Β' σ. 159, 31 x. ε.

1175 ἢ 1176, βραχὺν χρόνον μετὰ τὴν χειροτονίαν τοῦ μὲν Εὐσταθίου ὡς μητροπολίτου Θεσσαλονίκης, τοῦ δὲ Μιχαὴλ ὡς μητροπολίτου Ἀθηνῶν, καθ' ὃν χρόνον πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἦτο Μιχαὴλ Γ' ὁ τοῦ Ἀγχιάλου (1169-1177). Καὶ ταῦτα διότι εἶνε φανερόν, ὅτι ἡ εἰκοστὴ ἐπιστολὴ τοῦ Μιχαὴλ Ἀχομινάτου εἶνε ἀπάντησις εἰς τὴν προμνημονευθεῖσαν ἐπιστολὴν τοῦ Εὐθυμίου Μαλάκη. Καὶ δὴ ὁ Εὐθύμιος παραπονεῖται, ὅτι ἀναγκάζεται νὰ εὕρισκῃται ἐν Κωνσταντινουπόλει κατ' αὐτὸν ἐκεῖνον τὸν χρόνον, καθ' ὃν ἐγκαταλείπεται τὴν πόλιν ὁ Θεσσαλονίκης καὶ ὁ Ἀθηνῶν, καὶ μόνη ὑπολείπεται εἰς αὐτὸν ἡ ἐπικοινωνία μετὰ τοῦ πατριάρχου. Μακαρίζει δὲ τὰς Ἀθήνας, ὅτι ἔτυχον μητροπολίτου ἐπαξίου αὐτῶν. Ὁ δὲ Μιχαὴλ ἀνταπαντᾷ· Εἰ (Εὐθυμίῳ) συνόντι τῷ πατριάρχῃ οὐ φορητὴ φίλου ἐνός ἢ καὶ δευτέρου στέρνησις, τί ἂν ἡμεῖς (Μιχαὴλ) πάθοιμεν, ἐταιρίας πάσης ἐστερημένοι; Ἐν δὲ τῷ πρώτῳ μέρει τῆς ἐπιστολῆς λέγει περαιτέρω, ὅτι ἡ διαμονὴ ἐν τῇ ποτὲ περιωνύμῳ πόλει τῶν Ἀθηνῶν δὲν εἶνε ἰδιαζόντως ἀξιόζηλος (1).

Καὶ ταῦτα μὲν τὰ μέχρι τοῦδε γνωστά ἔργα τοῦ Εὐθυμίου Μαλάκη. Ἐκ συμπτώσεως δ' ἀγαθῆς εὕρισκομαι εἰς θέσιν νάνακινώσω καὶ ἄλλας τινὰς συγγραφὰς αὐτοῦ.

Ἐν τῷ φιλιππεῖῳ κώδικι (Codex Philippicus) ὑπ' ἀρ. 1480, ὅστις ἀνήκει τὰ νῦν εἰς τὴν βασιλικὴν βιβλιοθήκην τοῦ Βερολίνου, εὐρηται γεγραμμένον ἐν τῷ τελευταίῳ παραφύλλῳ διὰ χειρὸς τοῦ παρελθόντος αἰῶνος τὸ σημεῖωμα τὸδε· Hoc volumine continentur 1. Euthymii Zigabeni Epistolae Graece. Ἡ δὲ σημείωσις αὕτη ἔγεινε προφανῶς ἡ ἀφορμὴ, ὅπως οἱ ἐκδόται τοῦ καταλόγου τῶν εἰς τὸν Ἀγγλον Philipps ἄλλοτε ἀνηκόντων χειρογράφων τούτων ἀναγράψωσιν ὡς πρώτην ἐν τῷ κώδικι περιεχομένην ὕλην τάδε· 1. Fol. 1-14^r Sup: Euthymii Zigabeni epistulae XXIII (2). Ἄλλ' ἡ ἀπόδοσις αὕτη εἶνε ἐσφαλμένη, ὡς εὐκόλως διαγιγνώσκεται ἐκ τῆς ἐπι-

(1) Πρὸβλ. ἰδίως τὴν ἐν τῇ ἐπιστολῇ τοῦ Μαλάκη (Ἀχομινάτου τόμ. Β' σ. 400, 1) ἔκφρασιν τὰς χρυσίας ζώνας πρὸς τὰ ἐν τῇ πρὸς τὸν Εὐθύμιον ἐπιστολῇ τοῦ Μιχαὴλ (αὐτ. σ. 27, 1) οὐδὲ ἡ ποτὲ χρυσῇ ζώνῃ ἔτι χρυσῇ.

(2) Codices ex Bibliotheca Meermanniana Philippici Graeci nunc Berolinenses. Descripserunt Guilelmus Studemund et Leopoldus Cohn. Ἐν Βερολίῳ 1890 σ. 28.

γραφῆς τῆς πρώτης τῶν ἐπιστολῶν, ἐχούσης ὧδε· Τοῦ ὑπερτίμου πατρὸς κυροῦ Εὐθύμιου ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Ἀθηνῶν κυρὸν Μιχαὴλ τὸν Χωνιάτην. Γνωστὸν δ' εἶνε, ὅτι ὁ μοναχὸς Εὐθύμιος Ζυγαβηνὸς ἔγραψε κατ' ἐντολὴν τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ (1081-1118) μέγα θεολογικὸν ἔργον, τὴν Δογματικὴν Πανοπλίαν. Καὶ ἐπέζησε μὲν καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ αὐτοκράτορος, ἀλλ' εἶνε πρόδηλον, ὅτι δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ὑπῆρξεν οὗτος ὁ Εὐθύμιος ὁ γράψας τὴν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Μιχαὴλ Χωνιάτην, χρηματίσαντα μητροπολίτην Ἀθηνῶν περίπου ἀπὸ τοῦ 1175 μέχρι τοῦ 1205. Συνέβη δὴλα δὴ ἐνταῦθα τὸ αὐτὸ σφάλμα, ὅπερ διέπραξε καὶ ὁ Fabricius προσγράψας εἰς τὸν Εὐθύμιον Ζυγαβηνὸν τὴν μονοδίαν, ἣν συνέταξεν ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ Εὐστάθιου Θεσσαλονίκης, συμβάντι μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1192 καὶ 1194, ὁ Εὐθύμιος Μαλάκης.

Τοῦ Εὐθυμίου Μαλάκη λοιπὸν καὶ ὄχι τοῦ Εὐθυμίου Ζυγαβηνοῦ ἐπιστολὰς περιέχει, ὡς εἰκὸς, ὁ προμνημονευθεὶς Codex Philippius 1480, ὡς τρανῶς ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς πρώτης ἐπιστολῆς. Δημοσιεύων δ' αὐτὴν ἐνταῦθα, θεωρῶ ὅλως περιττὸν νὰ συναναγράψω ἐν ταῖς κριτικαῖς σημειώσεσι καὶ τὰ πάμπολλα περὶ τοὺς τόνους καὶ τὰ πνεύματα σφάλματα τοῦ κώδικος τούτου τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος.

Τοῦ ὑπερτίμου πατρὸς κυροῦ Εὐθυμίου ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Ἀθηνῶν κυρὸν Μιχαὴλ τὸν Χωνιάτην

Ἀνδρείαν μὲν καὶ στρατηγίαν τῶν Ἀθηνῶν ἐκλιπεῖν Σόλωνός τε νομοθεσίαν καὶ τάλλα, ὅσα πόλιν συνιστᾷ καὶ δῆμον κοσμεῖ, κἀγὼ σύμφημι· συνεκδημηῆσαι δὲ καὶ σοφίαν καὶ λόγων χάριτας οὐδεὶς πείσει με λόγος, ἕως
5 ἂν Ἀθήνηθεν κομίζωμαι γράμματα οὕτω κομψά τε καὶ καλλιρρήμονα. νομίζω γὰρ ἢ μῆπω Πλάτωνα τεθνάναι καὶ Δημοσθένην καὶ τοὺς λοιποὺς Ἀθήνησι σοφιστάς, ἢ θανόντας ἀναβιῶναι καὶ τὰς Ἀθήνας αὖθις περιλαλεῖν· τοσοῦτον γέμει σου χαρίτων τὰ γράμματα, σοφῆ

5 κομίζομαι ἐκ τοῦ τό πρώτων γραφέντος κομίζομαι. 6 καλλιρρήμονα.
8 θανώντας. 9 γέμει.

10 καὶ φιλῶ μοι κεφαλῇ, οὕτω σοὶ λαμπρὸν οἱ λόγοι τὸ τῆς σοφίας ἀποστίλβουσι κάτοπτρον.

κἂν γοῦν ὑδάτων οἱ κρουνοὶ τὴν Ἀθηναίων πόλιν ἐπέλιπον, κἂν ποταμοὶ καὶ πίδακες ἀπεψύγησαν, ἀλλὰ τὰ τῆς σῆς σοφίας ῥεῖθρα περιλιμνάζουσιν αὐτὴν καὶ
 15 κατάρδουσιν. αὔα τοῖς παραδείσοις καὶ ἄκαρπα τὰ φυτὰ, ἀλλ' οἱ τῆς σοφίας λειμῶνες ὡς εὐανθεῖς καὶ πολύκαρποι. ἄνευ μελισσῶνος ὁ Ὑμντὸς, ἀλλ' ὑπερ-
 βλύζει τὸ τοῦ λόγου μέλι τοῖς Ἀθηναίοις καὶ τὸν ὄν-
 τως γλυκασμὸν ἀποσταλέντα τὰ ὄρη καὶ οἱ βουνοὶ τὴν
 20 ἀληθεύουσιν ἀγαλλίασιν. ἠχρεῖωται ἡ χρυσεὰ ζώνη τῷ καιρῷ τυραννηθεῖσα καὶ τὸ τοῦ χρυσοῦ κάλλος ὄλε-
 σασα, ἀλλὰ κοσμεῖ τὴν πόλιν τὸ χρυσίζον ἄνθος τῶν ἀρετῶν, ὅσα λαμπρῶς τὸν ἀρχιποίμενα περιστέφουσι καὶ τὴν ἐκ θεοῦ περιζωννύουσι δύναμιν. σὺ καὶ Μαρα-
 25 θῶν τροπαιοῦχος τοῖς Ἀθηναίοις καὶ πίων γῆ καὶ σιτο-
 φόρος καὶ ζεῖδωρος· καὶ ἵνα τοῦ τελειοτέρου μνησθήσο-
 μαί, σὺ βωμὸς ἀληθῆς Ἐλέου μᾶλλον ἢ τὸ πεπνηγὸς Ἀθήνησιν ἴδρυμα, ἀμφοτέραις ὁ φασὶ τοῖς χρήζουσιν ἐπαντλῶν καὶ τιθεὶς τὸ σὸν μέρος τὴν τυραννοῦσαν πε-
 30 νίαν τῆς Ἀττικῆς ὑπερόριον ὥστε σὲ τρόπον ἄλλον καὶ ἐλευθερωτὴν Ἀθηναίοις ἀναψῆναι πλεῖν ἢ Ἀλκμαίωνα ἐκεῖνον τὸν ἐντεῦθεν ὑμνούμενον. εἰ δὲ ἐξ οὐρανοῦ τού-
 τοις ὄμβρος ἐξέλιπεν, ἀλλ' οὐ σύ γε Αἰακοῦ τὴν ἀρε-
 τὴν ἐνδεέστερος, ὡς μὴ καὶ ὑετὸν οὐρανόθεν τῇ σῆ πό-
 35 λει κατενεγκεῖν ἐκτάσει μόνη χειρῶν, ὡς αὐτίκα μὲν τὰς ἀρούρας πλησθῆναι [κῶδ. φ. 16] καὶ μεθυσθῆναι τὰς αὐλακας, ὡς αὐτίκα δὲ καὶ χόρτον ἐξανατεῖλαι καὶ χλωριάσαι τῆς γῆς τὸ πρόσωπον καὶ θέρος ὑποσχέσθαι βαθὺ τὰ λῆια.

10 λαμπρὸν. 11 κάτοπτρον. 14 περιλιμνάζουσιν. 17 ὕμντὸς.
 19 ἀποσταλεῖσα. ἴσως γραπτέον ἀποσταλάζουσι (Σ. Λάμπρος). 21 ὄλε-
 σασα. 23 γραπτέον ὅσαι (Σ. Λάμπρος). 24 περιζωννύουσι. 29 τυ-
 ραννοῦσαν. 30 ἀττικῆς. 31 ἀναφεῖναι.

- 40 οὐ τοίνυν ἀφανισμοῦ πεδίον οὐδὲ κοιλάς κλαυθμῶ-
 νος ἢ σὲ λαχοῦσα πόλις, ἄνθρωπε τοῦ θεοῦ, ὡς τὸ σὸν
 δῆπου γράμμα ταύτης κατετραγώδησεν, ἀλλὰ χῶρος
 μακάρων, ἀλλὰ πόλις περιοχῆς, ἀλλὰ πεδίον Ἠλύσιον·
 τὰ μὲν γὰρ νῦν σκυθρωπὰ μία καιροῦ ῥοπή λύσειεν, ἢ
 45 ὄμβρων ἄνωθεν ἐνεχθέντων βραγδαίων, ὡς ἀθρόον πάντα
 κατακλυσθῆναι τὰ τῆς αὐχμηρίας δεινὰ ἢ ὀλκᾶδων
 ποθὲν ἀναπλησθεισῶν τοῦ Πειραιέως, αἶ τὰ πρὸς τὸ ζῆν
 ἀναγκαῖα τοῖς Ἀθηναίοις κομίσουσιν· εἰ δὲ μὴ ταῦτα,
 ἀλλ' ὁ τῶν θαυμασίων θεὸς καὶ ἐν λιμῶ πάντως θρέψει
 50 καὶ ἄρτοις ὀλίγοις κορέσει λαὸν πεινῶντα καὶ κατὰ τοὺς
 πολλοὺς φάναι λαίμακα· καὶ παραθήσεται μὲν ἀνὴρ Ἀ-
 θηναῖος τράπεζαν πέννησιν ἄρτου τρυφῆς φέρουσαν μόν-
 ονον ἢ ἐγκρυφίαν ὀλίγον κρίθινον καὶ οὐχ ὅπως οὐ
 κρεῶν εὐμοιροῦσαν· πῶς γὰρ ἐνθα μὴ πόα, μὴ ποι-
 55 μιον, ἀλλ' οὐδὲ ἰσχάδας ἔχουσιν ἢ ἐλαίας, ταῦτα δὴ
 τῶν Ἀθηνῶν τὰ θρυλῆματα, βαστάσει δὲ μετὰ τροφὴν
 καὶ περίσσευμα καὶ τῶν ἐκ γειτόνων τάχα παραμυθημά-
 των. τὰ μὲν σκυθρωπὰ ταῦτα τοῖς Ἀθηναίοις οὐπω γε
 πάντως πρὸς τὸ ἰλαρώτερον ταχὺ μετασκευασθήσεται,
 60 ὁ δὲ παρὰ σοῦ τῆ σῆ πόλει κόσμος καὶ αἱ τῶν ἀγαθῶν
 χορηγίαι παντοδαπά τε καὶ παραμόνιμα. καὶ χαίροις ὁ
 τῆς πανάγνου κόρης θύτης ἐπάξιος, ὁ τοῦ καινοῦ φω-
 τὸς ἀληθῆς ἐπόπτης, ὁ τὴν εὐδαιμονίαν ἀνασώζων τῆ
 Ἀττικῇ· χαίροις, καὶ τὸ σὸν λάχος μετ' εὐπαθείας ὑπὸ
 65 σοῦ πρῆμαινόμενοι καὶ γινωσκόμενοι καὶ γινώσκοντες,
 δίχα δὲ κραυγῆς καὶ θορύβων ἀνακηρύττοντες τὸν ποι-
 μαίνοντα, ὡς οἱ γε μακαρισμοῦ μὲν τὸν σφῶν ἀξιοῦντες
 ἀρχιερέα, φωνῶν δὲ τὸν ἀέρα πληροῦντες καὶ ἀταλῶς
 τῆδε κάκεισε ἄττοντες καὶ περιφερόμενοι, ἀσχημονοῦν-
 70 τές τε πολλὰ καὶ ὅλως τὸν τοῦ Μάρκου εἰκονίζοντες,
 ἀθλιώτεροί γε οὔτοι καὶ τοῦ καθ' ἡμᾶς βαρβάρου λαοῦ

47 ζεῖν.
96) οὐχ'.

49 θρέψειε.
57 περίσσευμα.

50 πεινόντα.
59 ἰλαρότερον.

52 σπέννησι.
69 κακεῖσαι.

53 (καὶ

τοῦ πλήξαντος καὶ διώξαντος καὶ αὐτόθεν δῆλοι μὴ καλῶς ποιαινόμενοι.

ἀλλ' εὖ γε ποιῶν ὁ λόγος ἐπὶ τὸν οὕτω μακαριζόμε-
 75 νον ἀρχιερέα κατήντηκεν. εἶδες οὖν, εἶδες, ἄνθρωπε
 τοῦ θεοῦ, ἐπισκοπικὴν τυφομανίαν ἢ ἄνοιαν ἢ ἀπό-
 νοιαν [κῶδ. φ. 2α] ἢ οὐκ οἶδ' ὅ τι καὶ φῶ τὸν ὅσα κα-
 κίαν ἀνθρώπου χαρακτηρίζουσι καὶ φανυλότητα. εἶδες
 μοναχικὴν μοχθηρίαν ἢ ἀκαταστασίαν ἢ καὶ διαγωγὴν
 80 ὄντως ἀμόναχον, παρὰ δὲ ταῦτα καὶ βοήθειαν καταπο-
 λεμοῦσαν καὶ ὠφέλειαν καταβλάπτουσιν. δέον γὰρ λο-
 γικῶς ἀντιλαβέσθαι τοῦ φιλουμένου καὶ ἡρέμα τοῖς ἔρ-
 γοις τοῖς κατ' αὐτοῦ κατηγορίας ἀποσκευάσασθαι, ὁ δὲ
 εἰς ἀπαιδεύτους καὶ βαρβαρικὰς οἰκονομίας ἐχώρησε
 85 λαοσυνακτῆσαι καὶ τοὺς ἀντιδίκους ἐκφοβῆσαι παν-
 τοίως· ὥστ' ἢ μὴ λέγειν ἢ τὰ δοκοῦντα τῷ κατηγορου-
 μένῳ λέγειν, εἴ πως τὸν κίνδυνον διαφεύγωσιν.

κάκιστε ἀνθρώπων, ἀληθῶς ἐμβρόντητε, εἰς δικαστή-
 ριον μετεγκληθεὶς ἢ εἰς παράταξιν ἤρπασέ μου τὸ ἱμά-
 90 τιον ὁ ἐπίσκοπος. ἀντιθεῖναι σε ἔδει τὸ οὐ καὶ ἀποδεί-
 ξεις τὸν κατήγορον ἀπαιτεῖν, ἢ τὸ 'ἅγιός ἐστιν ὁ ἐπί-
 σκοπος' ἀντεπάγειν μυριογλώσσω καὶ ἀταλῇ βοῇ καὶ
 ὕβρεις καταχέειν τῶν ἀντιδίκων καὶ χεῖρας ἐπιβάλλειν
 καὶ διασπᾶν. ἐνταῦθα δὲ ἀλλὰ ἀνάσχου τι καὶ σὺ μι-
 95 κρὸν ὁ τὰ πάντα καλός· πόρρωθεν νύλαβοῦ τὸ φιλο-
 παῖγμον τῶν ἐν Εὐρίπῳ, ἐγγὺς δὲ οὐχ ὑπέτρεσας, οὐκ
 ἐμίσησας; οὐδ' ἐπειράσω καταστεῖλαι ἀταξίαν τοσαύ-
 τιν καὶ διαλυῖσαι τοσοῦτον σύλλογον, ἢ μὴν ἐκστῆναι
 δικαστηρίου τοιούτου; ἄλλος δὲ καὶ καταδίκη ἂν ἐπή-
 100 γαγε τοὺς τοιαῦτα συσκευασαμένους καὶ τὰς ἐπιτριβο-
 μένας αὐτοῖς αἰτιάσεις οὕτω διαφυγεῖν πειρωμένους. εἰ
 τοιαύτην ἔδειξας τὴν ὀρμὴν, βαβαί, πόσους ἂν εἶδες
 ἄλλον ἄλλοθεν ἐκθορόντας καὶ τὰ ἐπενεχθέντα τούτοις

76 τυφάνιαν. 81 λογικῶν. 84 ἐχώρησεν. 90 ἀντιθῆναι.
 93 ἐπιβάλλειν. 96 εὐρίπῳ. 100 ἐπιτριβομένας. 102 βάβαί.
 103 ἐκθορόντας.

ἐπιβωμμένους δεινά· ὅπερ καὶ οἱ τοῦ ἐπισκόπου παι-
 105 δευτὴν συνιδόντες καὶ φόβηθέντες φόβον οὐ φόβος ἦν
 πολεμικῶς καὶ ἀπαιδεύτως παρεσκευάσθησαν· ὡς ἂν
 ἅπας ὁ κατειπεῖν βουλόμενος καὶ ὑποπτήξεις καὶ ὀπὴν
 τινα καὶ γωνίαν τοῦ δικαστηρίου ἀλλάξῃται. ἅγιος ὁ
 ἐπίσκοπος ἡμῶν, ὑπεράγιος· τί δέ; οὐχὶ ἄνθρωπος
 110 καὶ τῆς τρεπτῆς ἡμῶν φύσεως, ἵνα τι καὶ μικρόν ποτε
 ἴσως παρασφαλῆ ἢ κἂν δόξῃ παρασφαλῆναι; Ἰησοῦς
 δέ, ὁ τῆς ἀγιοσύνης ταμίας, ὁ καὶ τοὺς ἀγιαζομένους
 ὡς πιστεύομεν ἀγιάζων, καὶ κατηγορίαις ὑπήχθη καὶ
 δικαστήριον κατεδέξατο καὶ λεγεῶνας ἀγγέλων πλουτῶν
 115 πλείους τῆς ἀταλοῦ μοίρας τῶν Ἑβραίων οὐκ ἀπεχρή-
 σατο ταῖς δυνάμεσι. τί γοῦν ἐκώλυε καὶ αὐτὸν εἰς δικα-
 στήριον ἰκόμενον ὑπακοῦσαι [κῶδ. φ. 26] καὶ σωφρο-
 νικῶς ἀπαντῆσαι καὶ δικαίως τὸν ἀγιασμὸν καὶ εὐδαι-
 μονίαν (?) ἀποκληρώσασθαι; τί τὸ συνειδός γε πάντως
 120 ὁ δεινὸς καὶ ἰσχυρότατος τύραννος, ἵνα μὴ τῶν ἄλλο-
 τριῶν αὐτῷ περιαιρεθέντων πτίλων, τῶν ἐξῶθεν περι-
 πτομένων δηλαδὴ χρηστολογιῶν, ὁ κολιδὸς ἀνακαλυ-
 φθῆναι καὶ ἡ κρυπτομένη δυσμορφία θεατρισθῆ.

εἶεν· ἀλλ' ἐπέπληξας αὐτός, ἀλλ' ὠνείδισας· ὡς μὴ
 125 τὰ πρὸς θεραπείαν ἡμετέραν αἰρούμενος; ἠγνόησας ἄρα
 σπείρων κατὰ πετρῶν καὶ ἀδάμαντα ἔψων καὶ ἀποσμύ-
 χων Αἰθίοπα; κἂν γὰρ εἰς συναίσθησιν ἔλθειν ἔδοξέ
 σοι καὶ τοῦ παντὸς ἀνθαιρεῖσθαι τὴν καθ' ἡμᾶς ἀγάπη-
 σιν ἐξωμόσατο, ἀλλὰ τὰ συνήθη καὶ πάλιν εἶπε καὶ ἃ
 130 πολλάκις εἰπὼν ἐψεύσατο· μᾶλλον δέ, ὧν ἀεὶ τὰ ἐναν-
 τία καὶ φρονεῖ καὶ ἐργάζεται. τοσοῦτον γὰρ ἀπέχει τοῦ
 ἀγαπᾶν οἰονδήποτε, ὅσον καὶ οὐρανὸς ἀποδιίσταται γῆς·
 οὐ τῇ ἑαυτοῦ φύσει μόνῃ ἐπόμενος, ἀλλὰ καὶ τῷ παι-
 δευτῇ πειθαρχῶν, ᾧ μηδὲν ἄλλο ἔργον καὶ σπούδασμα

105 φόβηθέντες· οὐ· γρ. φόβον· ἐν τῇ φφ. 114 λεγεῶνας· πλουτῶν.
 γρ. ἀγγέλων ἐν τῇ φφ. 117 ἰκόμενον. 120 ἄλοτριῶν. 121 πτί-
 λων ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος πτύλων. 124 ὠνείδησας. 125 ἠγνώη-
 σας. 127 αἰθίωπα. συνέσθησιν.

- 135 ἢ τὸ μέγαλα ἀνθρώπων τιθέναι σκάνδαλα καὶ τὰ γένη
κατ' ἀλλήλων ἐπανιστᾶν τέκνα τε διαμερίζειν ἐπὶ γονεῦσι
καὶ αὖ ἐπὶ τέκνοις γονεῖς· οὐ κατὰ τὸ ἐν εὐαγγελίοις
ἀλληγορούμενον, ἀλλ' ἵνα θύσωσιν ἀπλῶς ἀλλήλους
καὶ ἀπολέσωσι καὶ πανωλεθρία γένος ὅλον παραπεμ-
140 φθείν. οἷα πολλὰ πολλάκις αὐτὸν ἐν Εὐρίπῳ δρῶντα ὁ
ἥλιος ἐθεάσατο· ὡς κινδυνεύειν γε λοιπὸν τὸν ἐπίσκο-
πον, τοῦτο μόνον εἶπεῖν εὐστόχως, ὡς ἄνδρες οὐκ εἰ-
ρηνικοὶ παραρριπτοῦσιν ἡμῖν τὰ σκάνδαλα. ὡς δέ σου
καὶ θεαθῆναι τὸν ἐπίσκοπον ἔγραψας, ὡς ἂν ἡμᾶς
145 ἐξευμενίσῃς αὐτόν. ἀλλ' ἐνταῦθα πέπεισμαί σε παρα-
κοῦσαι ἢ παριδεῖν· αὐτῷ μὲν γὰρ οὔτε στόμα λαλεῖν τι,
οὔτε προαίρεσις τοιαῦτα ζητεῖν. ὁ δὲ τὸ μῖσος ὑποβάλ-
λων καὶ πρὸς μάχας ἐγείρων αὐτὸς καὶ τὰς ὑπὲρ Ἄρεα
παρακλήσεις πάντως ἐποίει τὴν μέλαιναν ὑφορώμενος·
150 οἷος αὐτὸς τὰ τοιαῦτα δεινότητος καὶ ὑπανάσσει μάχην
ὀξύς καὶ ἄρτι ἐκκαλέσασθαι προχειρότατος καὶ τὸ θρά-
σος λίαν πολὺς καὶ τὴν δειλίαν ἀσύγκριτος, δυσμενέ-
στατος ἀνθρώπων καὶ μαχιμώτατος, καὶ τὸ ἰλαρὸν ὑπο-
κρινόμενος καὶ γαλήνιον, ἀλλὰ φρονῶν καὶ ἄλλα φθεγ-
155 γόμενος· ἀλλὰ πράττων καὶ ὑποκρινόμενος ἕτερα· ποι-
κιλότερος χαμαιλέοντος, Πρωτέως πολυμορφότερος
[κῶδ. φ. 3α] καὶ παρδάλεως τὰ στίγματα περισσότερος·
εἶπω τὸ πᾶν, ἀθεώτερος, καὶ τέλος τὴν ἠδονὴν κατ' ἐπι-
κουρίαν τιθέμενος· τοσαυτάκις εἰς ἐκκλησίαν εἰσερχό-
160 μενος, ὡσάκις εἰς τὸ καπηλεῖον ὁ Ἀθηνῶν· τότε ψάλλων,
ὅτε ὁ Πατρῶν τραγωδεῖ· τότε μόνον μνημονεύων θεοῦ,
ὅταν ὄρκων αὐτῷ χρεῖα πρὸς ἐξαπάτην τινός· τότε μόνον
τὸ μέγα σχῆμα φορῶν καὶ ἀναίδην τοῦ τραχήλου
ἀπαιωρῶν, ὅταν ἢ τιμὴν παρὰ τῶν ἀγνοούντων πι-
165 στεύοιτο, ἢ κόλασιν ὑποπτευομένην ἀποσκευάζοιτο,
τὰ δ' ἄλλα ὑπὸ σκότος καὶ γωνίαν τιθεῖς καὶ τοῦτο μό-

136 γονεῦσιν.

139 ἀπολέσωσιν. πανωθρία.

140 εὐρίπῳ.

145 ἐξευμενήσης.

153 μαχιμώτατος.

156 ποικιλότερος.

157 περι-

σσότερος.

160 ψάλλων.

νον εὐσεβὲς καὶ ὄσιον δρωῶν, τὸ τὰ α. . . μα (?) κρίνειν ἀφ' ἑαυτοῦ. εἰ δὲ σχολὴν ἤγεν ὁ λόγος εἰπεῖν, ὅθεν καὶ ὅπως μοναχὸς καὶ μεγαλόσχημος γέγονεν, ἀμφότερον
 170 ἂν Δημοκριτίους τέ σοι γέλωτας ἀνεκίνησε καὶ Ἡρακλείτου τὸ στυγνὸν καὶ δακρυόεν προὔξένησεν. τότε δὲ καὶ τοῦ πραιτωρίου ἀποδημῶν καὶ τῆς μετὰ τῶν φορολόγων καθέδρας ἀπανιστάμενος, ὅταν ὁ δρόμος ἡλίψαυτο. θαυμαστόν, εἰ μὴ καὶ δακρύνοντα εἶδες καὶ
 175 οὕτω τὴν εὐμένειαν ἐκκαλούμενον· ἐγὼ δὲ καὶ ἐπινεύοντα κατείδον ἐνθένδε τῆ ἑαυτοῦ στρατιᾷ καὶ ᾧ μὲν τῶν μοναχῶν τραχυτέραν ἐπαφεῖναι γλώτταν ἐγκελευόμενον, ᾧ δὲ καὶ δεξιὰν ἐπανατείνασθαι πληκτικῶς (?). τὰ γὰρ τῶν νυκτῶν ἔργα καὶ τὰς τήνικαῦτα στρατολο-
 180 γίας τί ἂν καὶ λέγοιμι;

οὕτω, θεσπέσιε δέσποτα, ἡ ἐν Εὐρίπῳ ἐνδημία τῆς σῆς ἀγιότητος κατεσοφίσθη τοῖς καταράτοις καὶ τὰ σφίσι θελητὰ (?) κατεπράξατο· καὶ αὐτὸς ἄνθρωπος ὢν εἰς πρόσωπον εἶδες μόνον καὶ τοίχοις κεκονιαμένοις ἐνέ-
 185 βλεψας, τὴν δ' ἐντὸς σαπρίαν οἱ πάλοι μαθόντες ἴσασιν, οἱ πολλὰκις ἐπὶ τὰ ἐνδοτέρα παρακύψαντες καὶ τῆς ἐκεῖθεν ἐμπλησθέντες δυσσοδμίας ἐφ' ἱκανόν.

ἀλλὰ δώσει καὶ σοὶ πάντως ὁ χρόνος ἀκριβεστέραν τὴν περὶ τούτων κατάλεξιν.

Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη παρέχει μέγιστον ἐνδιαφέρον, ὡς βλέπει ὁ ἀναγνώστης, ἐπειδὴ, ὡς ἡ ὑπ' ἀριθμὸν κ' ἐπιστολὴ τοῦ Μιχαὴλ Ἀχομινάτου ἦτο ἀπάντησις εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Λάμπρου (1) ἐκδοθεῖσαν ἐπιστολὴν τοῦ Εὐθύμιου, οὕτως ἡ ἀνωτέρω ἐκδοθεῖσα ἐπιστολὴ ἦτο ἡ ἀπάντησις τοῦ Εὐθύμιου εἰς αὐτὴν ἐκείνην τὴν κ' ἐπιστολὴν τοῦ Ἀχομινάτου. Δι' αὐτῆς πειρᾶται ὁ Εὐθύμιος νὰ παραμυθήσῃ τὸν Μιχαὴλ ἐπὶ τῇ διαμονῇ αὐτοῦ ἐν Ἀθήναις. Αὐτόχρημα δὲ προφητικῶς προμαντεύει, ὅτι ὁ Μιχαὴλ Ἀχομινάτος εἶνε ὁ ἀνὴρ ὁ προωρι-

167 γραπτέον ἀλλότρια (Σ. Λάμπρος). 170 ἀνεκίνησεν. 172 πραιτωρίου. 174 δακρύνοντα. 177 ἐπαφῆναι. 181 εὐρίππω.

(1) Μιχαὴλ Ἀχομινάτου Τόμ. Β' σ. 399 κ. ε.

σμένοσ νάποδώσῃ καὶ πάλιν τὴν ἀρχαίαν ἀγγλὴν εἰς τὴν ἄλλοτε περι-
 ώνυμον πόλιν. Καὶ τὸ δεύτερον δὲ μέρος τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Εὐθύ-
 μίου πολλὰ διδάσκει ἡμᾶς. Ὁ Μιχαὴλ εἶχεν ἀποπειραθῆ διὰ τῆς
 ἐπιστολῆς του νὰ ἐπιφέρῃ τὴν συνδιαλλαγὴν τοῦ ἐπισκόπου Εὐρίπου
 Βαλσάμ, ὃν εἶχεν ἐγκαταστήσει κατ' ἐντολὴν τοῦ πατριάρχου, μετὰ
 τοῦ Εὐθυμίου. Ἄλλ' ὁ Εὐθύμιος ἐξεικονίζει τὸν ἀνάξιον ἐπισκοπικοῦ
 θρόνου ἄνδρα ἐκεῖνον διὰ χρωμάτων οὕτω ζωηρῶν, ὥστε οὐδαμῶς
 ἐπιτρέπεται νάμφιβάλλωμεν, ὅτι ὁ Βαλσάμ βραχὺν χρόνον μετὰ τὴν
 ἐπιστολὴν ταύτην θὰ καθρέθῃ.

Αἱ δὲ ἄλλαι ἐν τῷ κώδικι περιλαμβανόμεναι ἐπιστολαὶ καὶ τὰ
 λοιπὰ ἔργα τοῦ Εὐθυμίου οὐδεμίαν δυστυχῶς ἔχουσιν ἀξίαν. Πλὴν
 τῶν ὀλίγων κυρίων ὀνομάτων τῶν ἀνδρῶν, εἰς οὓς ἀπευθύνονται αἱ
 ἐπιστολαὶ, οὐδ' ἐλάχιστόν τι νέον διδασκόμεθα ἐξ αὐτῶν. Ὁ δὲ Κων-
 σταντίνος ὁ τῶν Πατρῶν, εἰς ὃν ἐστάλησαν δύο τῶν ἐπιστολῶν τοῦ
 Εὐθυμίου, εἶνε πιθανῶς ὁ ἐπὶ τοῦ ἐπισκοπικοῦ θρόνου προκάτοχος
 τοῦ Εὐθυμίου.

Ἡ δ' ἐπιγραφὴ, ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος τῶν ὑπολοίπων τούτων ἐπι-
 στολῶν ἔχουσιν ὧδε:

φ. 3α: β': Ἐταίρω· Ἄλλ' ἡμῖν ἀεὶ καὶ ἀπὼν — μοι
 τοῦτο παρὰ θεοῦ.

φ. 3β: γ': Ἀντίγραμμα ἐταίρω· Ἦκεν ἡμῖν ὀψέ ποτε
 — Εὐρυσθέως ἐξανύσομεν.

φ. 4α: δ': Δεπτικὸν οἴκτου δεόμενον· Καὶ τὸν αἰ-
 σθητὸν ἥλιον — καταφυγὼν σκεπασθήσομαι.

φ. 4α: ε': [Ἀνεπίγραφος]· Καὶ γραὶ μὴ δεχόμενος —
 ἡμᾶς ἐπικούφιζε.

φ. 4β: ς': Πρὸς ἀξιωματικὸν ἀτάσθαλον ὄντα· Οὐ
 τῶν προχειρισάντων — τὰ ὅμοια πείσσονται.

φ. 4β: ζ': Ἐταίρω· Οὔτε τῶν φίλων ἢ μνήμῃ — χαρά-
 ξαι προήχθημεν.

φ. 5α: η': Ἐταίρω· Πάλιν ἡμᾶς ὁ κάκιστος — ἀδιά-
 πτωτος δέξεται.

φ. 5β: θ': Βάρδα ἀρχιτελώνῃ· Ἀπείρηκα — καὶ δι-
 καίου κροτοῦ.

φ. 6α: ι': Νικολάω διακόνω καὶ κουβουκλεισίω·
Ἡμῖν δὲ οὐδὲ — συντηρηθῆναι ἀπείρατον.

φ. 6β: ια': Ἐταίρω· Οὐ περὶ τῆ τοὺς λόγους — καθ'
αὐτῆς ἐπαγγέλλεται.

φ. 7α: ιβ': Κωνσταντίνω μνητροπολίτη Πατρῶν·
Ἄλγῳ μὲν ὡς — σφετερισάμενα.

φ. 7β: ιγ': Γρηγορίω μοναχῷ· Οὐκ ἐπέλιπον — τὴν
ἴασιν.

φ. 7γ: ιδ': Κωνσταντίνω μνητροπολίτη Πατρῶν·
Ἄνεμαθον τὰ συμβεβηκότα — πειρασμοὺς ὑποφέρουσιν.

φ. 8α: ιε': Εἰς φλύαρον καὶ ἀπαίδευτον· Καὶ παι-
δείας δὲ — περιπνέη τὸ κάθαμα.

φ. 8β: ις': Ἐταίρω μὴ ταχέως γράψαντι· Καὶ τοῦτο
δειγμα — γαλννιάσαντος κλύδωνος.

φ. 8γ: ιζ': Ἀντίγραμμα πρὸς τὸν γράψαντα φίλον·
Βαθὺ μὲν τῷ — πάντων ἐπίληθες.

φ. 8δ: ιη': Ἰωάννη κληρικῷ· Εἰ μὲν τὸ πόμα — ψυ-
χραῖς ὑποτρέφεισθαι.

φ. 9α: ιθ': Ἐπιφανίω χαρτουλαρίω πρὸς τὸ φέ-
ρειν τὰς ὕβρεις γενναίως· Οὐκ ἐν γωνία — ἐσμὲν εὐγε-
νέστεροι.

φ. 9β: κ': Πρὸς τὸν κατὰ πνεῦμα πατέρα· Μηδέ-
ποτε λήθην — κρείττονος ἐπαφίεσθαι.

φ. 10α: κα': Τῷ αὐτῷ· Εἰ μὲν πρὸς ὄν — ταύτην προή-
χθημεν.

φ. 10β: κβ': Ἐταίρω παραίνεσις σπείσασθαι τῷ
φίλῳ καὶ αὐτομολεῖν πρὸς τὴν κακίαν· Ἐν ἀνθρώ-
ποις —

φ. 11β: κγ': Πρὸς τὸν ἐξ ἀναξίων πλούσιον γεγο-
νότα καὶ φιλίας ὀλιγοροῦντα καὶ ἑαυτοῦ ὡσπερ
ἐπιλαθόμενον· Τοσοῦτόν ἐστιν — οὐκ ἔστιν ὄφελος.

φ. 11γ: κδ': Τῷ αὐτῷ· Καὶ πῶς ἂν ἐλεγχθεῖν — τὰ ἡμέ-
τερα διευθύνοντι.

φ. 12α: κε': Πρὸς δολιότροπον φίλον· Ἐγὼ δέ σε —
λελύπηκα ἡμᾶς.

φ. 12α: κς': Ὑπομνήστρια διαφόρων ὑποθέσεων· Καὶ τὸ πῦρ εὐκαταπρήστου—πατέρων ἠθέητο.

φ. 13α: κζ': Ἀπαιδεύτῳ κληρικῶ κακῶς διατεθέντι περὶ τὸν φίλον· Ἄλλ' ἴσθι σὺ—προσπλάττειν ἐπιχειρήσαντι.

φ. 13β: κη': Πρὸς τὸν καταφρονητικῶς διατεθέντα πρὸς τὸν φίλον ἢ καὶ πρὸς τὸν μὴ ἐπιστείλαντα· Ἀποστρέφεται με πάντως—ῥυθμίζεσθαι πρὸς τὰ κρείττονα.

φ. 14α.

φ. 14β: κθ': Πρὸς ἱερέα· Ἐμοὶ μὲν οὐ γράφειν—οὐ φαίνεται τοῖς ἀνθρώποις.

φ. 15α: λ': Πρὸς μονάζοντα· Καὶ πάλιν πρὸς τὴν—ἐνθησαυρίζειν ταῖς ἀποθήκαις.—φ. 15α.

Ἐν δὲ τῷ βιενναίῳ κώδικι Phil. Gr. 321 περιέχονται δύο λόγοι τοῦ Εὐθυμίου, δυστυχῶς ὄντες πολὺ ἀτελεῖς. Ὁ Λάμπρος ἐξέδωκεν ἐκ τοῦ κώδικος τούτου ἐξ ἐπιστολας γραφείσας ὑπὸ Γεωργίου τοῦ Τορνίκη πρὸς Μιχαὴλ τὸν Χωνιάτην (1). Πάντα δὲ τὰ ἐν τῷ κώδικι πρὸ τῆς πρώτης ἐπιστολῆς περιεχόμενα, ἦτοι τὰ ἐν τοῖς φύλλοις 9α-9β, εἶνε γεγραμμένα ὑπὸ τοῦ Εὐθυμίου.

Ἄλλὰ δυστυχῶς τῶν φύλλων τούτων ἡ σημερινὴ κατάστασις εἶνε οἰκτρά. Καὶ ἐν μὲν τῷ φ. 5β κάτω εὔρηται σεσημειωμένον ζον, ἐν δὲ φ. 6α κάτω β', ἐν φ. 13β κάτω β, ἐν φ. 14α κάτω γον. Ἐκ δὲ τῶν σημειωμάτων τούτων ἐξάγεται, ὅτι τὸ μὲν δεύτερον τετραδίον τοῦ κώδικος, τὸ ἐκ τῶν φύλλων 6-13 ἀποτελούμενον, εἶνε πλήρες, ἀλλὰ τοῦ πρώτου τετραδίου περισώζονται μόνον πέντε φύλλα. Συνεχῆς δ' εἶνε τὸ κείμενον μεταξύ τῶν φ. 2 καὶ 3, 3 καὶ 4, 5 καὶ 6. Ἐντεῦθεν γίνεται δῆλον, ὅτι τὰ ἐκπεσόντα τρία φύλλα τοῦ τετραδίου λείπουνσι μεταξύ τῶν φ. 1 καὶ 2 καὶ μεταξύ τῶν φ. 4 καὶ 5. Ἄλλὰ τῶν ἐνταῦθα λειπόντων τούτων φύλλων δύο σώζονται ἔτι, εἶνε δὲ τὰ φύλλα τοῦ κώδικος 312 καὶ 313, ὧν ἡ ἀρχικὴ θέσις εἶνε μεταξύ τῶν φ. 4 καὶ 5. Κατὰ ταῦτα ἡ ἀκολουθία τῶν φύλλων τοῦ πρώτου τούτου τετραδίου εἶνε ἡ ἐξῆς· 1, [λείπον] 2, 3, 4, 312, 313, 5=8 φύλλα.

(1) Μιχαὴλ Ἀχομινάτου Τόμ. Β' σ. 409-421.

Τοῦ πρώτου φύλλου μέρος μὲν εἶνε ἀποκεκομμένον πρὸς τὰ κάτω, ἡ δὲ γραφή εἶνε πολλαχοῦ ἐξίτηλος καὶ διαθεβρωμένη ὑπὸ τιλφῶν.
Ἔχει δὲ ἡ ἀρχὴ τοῦ πρώτου λόγου ὧδε (1).

..... ἱερωτάτου μητροπολίτου νέων πατρῶν κυροῦ
εὐθυμίου· μετὰ τὴν ἐκ τῆς περσ[ίδος ἐπάνοδον] | ἐπ[αν]ή-
κεις ἡμῖν ἐκ τῶν περσικῶν ἀγώνων κράτιστε βασιλεῦ·
πέρσας μὲν ἐκεῖ ..... | τα ..... ῥήτορας καταγωνι-
σάμενος· ἦκεις μετὰ τοῦ τῶν τροπαίων λαμπρῶν στεφά-
νου | ..... λόγων κράτος ἀναδησάμενος. σοὶ γὰρ δὴ
μόνῳ πάντων ἀνθρώπων ὡς ἔοικεν ἀπαι..... | .....
χρῆμα ὡς σκιά τῷ σώματι ξυνέπεται καὶ παρέπεται. καὶ ὁ
..... | ..... καὶ ἀντιμάχη βαρβάρους, νικᾷς τοῖς
ὄπλοις τὸ βάρβαρον | ..... βασιλικὸς φέρει σε θρόνος.
καὶ σε περιίσταται τὸ γερούσιον, | ..... τοῖς τροπαίοις ἐπι-
χορδεύσονται καὶ περικροτήσονται τὰ θαυμάσια, τότε | ...
... νικᾷς δὲ καὶ πᾶν ταῖς ἀρεταῖς τὸ ὑπήκοον καὶ. ....
| ..... τρόπαιον ἐπακολουθεῖ· μόνη ἂν ἡ σὴ γλῶττα τοῖς
σοῖς ἔργοις ἀμλληθ... κ.τ.λ.

Τὸ δὲ τέλος τοῦ ἐγκωμιαστικοῦ τούτου λόγου (φ. 7α) ἔχει ὧδε·

δὸς αὐτῷ τὸ νέστορος γῆρας. ἐπεὶ τὴν γλῶτταν ἔχεις
πρὸ πολλοῦ χαρισάμενος τῷ δὲ βασιλεῖ καὶ παιδὶ, δὸς εἰ-
κόνα γενέσθαι τοῦ αὐτοκράτορος ἀπαράμιλλον. τί γὰρ τού-
του πλεόν ζητήσομεν. καὶ εἶπ νῦν μὲν τῷ μεγάλῳ φωστῆρι
καὶ τῇ παμφαεῖ σελήνῃ συνανατέλλων ἐπὶ μακρὸν καὶ συν-
διαυγάσων τὰ πέρατά. μετὰ δὲ, καὶ σοῦ πατρικοῦ ἄρματος
εὐτυχῶς ἐπιβαῖν. καὶ μεγάλης τῆς τοῦ πατρὸς ἐπιστήμης
μέχρι πολλοῦ τοὺς τῆς ἀρχῆς διφρηλατήσειεν ἄξονας.

Τοῦ δὲ δευτέρου λόγου ἡ μὲν ἀρχὴ ἔχει ὧδε· τοῦ αὐτοῦ λόγος
ἐπαινετοῦ τοῦ κατηχητ[ικοῦ] λόγος τοῦ ἀ. .... | ..... τι πά-
σχουσι θειότατε βασιλεῦ οἱ βροντῆς ἦχω μεγίστης τὰς ἀ-

(1) Διὰ γραμμῆς καθέτου δηλῶ τὸ πέρας ἐκάστου στίχου ἐν τῷ κώδικι.

κοὰς περικτυπηθέντες ἐξ αἰφνιδίου καὶ αὐτὸ δὴ... Τὸ δὲ τέλος (φ. 96 στ. 8) ἡμῖν πολυχρόνιον.

Καὶ ἐκ μὲν τοῦ δευτέρου λόγου οὐδὲν τι πλέον ἐσημείωσα. Ἄλλὰ περὶ τοῦ πρώτου λόγου δύναμαι νὰ προσθέσω τινά. Καὶ δὴ ὁ χρόνος καθ' ὃν ἐγράφη δύναται νὰ ὀρισθῆ ἀκριβῶς. Καὶ πρῶτον μὲν ἐξεφωνήθη μετὰ τὸ ἔτος 1167, ὡς ἐξάγεται ἐκ τοῦ τέλους τοῦ λόγου, ἐν ᾧ γίνεται μνεία τοῦ υἱοῦ καὶ διαδόχου τοῦ αὐτοκράτορος· ἀλλ' ὁ μόνος υἱὸς τοῦ αὐτοκράτορος Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ καὶ τῆς δευτέρας αὐτοῦ συζύγου Μαρίας τῆς ἐξ Ἀντιοχείας Ἀλέξιος ἐγεννήθη τῷ 1167 ἢ 1169 (1). Ἄλλ' ἐξεφωνήθη καὶ πρὸ τοῦ ἔαρος τοῦ ἔτους 1176, ἐπειδὴ κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον ἐπεχείρησεν ὁ Μανουὴλ τὴν κατὰ τῶν Τούρκων στρατείαν, ἣτις ἀπέληξεν εἰς πανωλεθρίαν διὰ τῆς κατὰ τὸ Μυριοκέφαλον μάχης. Μετὰ δὲ τὴν ἤτταν ταύτην κατ' Ὀκτώβριον τοῦ 1176 οὐδὲ Βυζαντινὸς ἐγκωμιαστὴς ἤθελε τολμήσει νὰ προσφωνήσῃ ὡς νικητὴν τὸν ἐξ οὕτως ἀτυχοῦς πολέμου ἐπιστρέφοντα αὐτοκράτορα. Ἄλλ' ὁμως μαρτυροῦσιν ὅτε Ἰωάννης Κίναμος (2) καὶ ὁ Νικήτας Χωνιάτης (3), ὅτι ὁ Μανουὴλ κατὰ τὸ προηγθὲν ἔτος ἐστράτευσεν εἰς τὴν Ἀσίαν, καὶ ἐντὸς τεσσαράκοντα ἡμερῶν ἀνέκτισε τὸ ὑπὸ τῶν Τούρκων καταστραφὲν Δορύλαιον, ὅτε καὶ ἐνίκησε τοὺς Τούρκους ἐν διαφόροις ἀψιμαχίαις, μεθ' ὃ ἐπέστρεψεν εἰς τὸ Βυζάντιον. Κατὰ ταῦτα ὁ Εὐθύμιος ἐξεφώνησε τοῦτον τὸν λόγον ἐνώπιον τοῦ αὐτοκράτορος τὸ φθινόπωρον τοῦ 1175. Ἐκ δὲ τῆς πρὸς τὸν Ἀχομινᾶτον ἐπιστολῆς τοῦ Εὐθυμίου γινώσκομεν, ὅτι πράγματι τότε ὁ μητροπολίτης Νέων Πατρῶν εὕρισκετο ἐν Βυζαντίῳ (4). Ἐπειδὴ δὲ οἱ περιζήτητοι ῥήτορες Μιχαὴλ Ἀχομινᾶτος καὶ Εὐστάθιος ὁ Θεσσαλονίκης εἶχον ἤδη ἀναχωρήσει ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, οὐδεὶς ἦτο ἀρμοδιώτερος τοῦ Εὐθυμίου πρὸς ἐξύμνησιν τῶν ἄθλων τοῦ αὐτοκράτορος.

Ὁ Εὐθύμιος ἦτο μέγας ἐν λόγοις κατὰ Νικήταν τὸν Χωνιάτην (5). Εἶνε δὲ λυπηρὸν, ὅτι τοιοῦτου ἀνδρὸς δὲν περιεσώθησαν

(1) Ἴδε W. Regel *Fontes rerum Byzantinarum* Τόμ. Α' σ. XIII.

(2) Ἐκδ. Βόννης σ. 294-298.

(3) Ἐκδ. Βόννης σ. 227-229.

(4) Δάμπρου Μιχαὴλ Ἀχομινάτου τὰ σωζόμενα Τόμ. Β' σ. 399.

(5) Ἐκδ. Βόννης σ. 430, 21.

πλείονα ἔργα. Καταπαύων δ' ἐνταῦθα τὰ περὶ αὐτοῦ, ἀνακοινῶ μακρὸν τεμάχιον ἐκ τοῦ πρώτου αὐτοῦ λόγου, ἐξ οὗ θέλει, ὡς πιστεύω, διαγνωσθῆ, ὅτι τὸ ὕφος τοῦ Εὐθυμίου ὑπερβάλλει μὲν τὸ τῶν συγχρόνων κατὰ τὴν ἀπλότητα καὶ τὴν σαφήνεια, ἐξισοῦται δὲ ὡς πρὸς τὴν ζωηρότητα καὶ τὴν ἔξαρσιν.

[φ. 46] ἀλλ' ἦσάν σοι [τῷ αὐτοκράτορι] πᾶσαι μὲν νύκτες [φ. 312a] ἀγρυπνία μία, πᾶσαι δὲ ἡμέραι κάματος εἰς ὄρθρος ἦν βαθὺς καὶ περιήχει μὲν ἢ σάλπιγξ, ἠγγέλλετο ὁ βασιλεὺς ἰπαζόμενος. ὁ ἥλιος ἔδυσ καὶ
 5 ἐπὶ κνέφας ἦλθε (1) καὶ προέκοπτε νύξ καὶ ἐπὶ σκηνῆς ὁ βασιλεὺς οὐδαμοῦ. ἦκεν ὄρθρος πάλιν καὶ ἢ σάλπιγξ τὸν αὐτοκράτορα κατεμήνυε· καὶ ἰδεῖν μὲν ἢ ἀκοῦσαι εἰς τὴν σκηνὴν τοῦτον εἰσιόντα οὐκ ἦν, ἐξιόντα δὲ τεκμήρασθαι ἦν. τί θαυμάζεις, ὦ Ὅμηρε, τὸν βασιλέα
 10 μῆ νυκτὶ διαγρηγορήσαντα καὶ τῶν ἄλλων ἠδὺ καθεδόντων αὐτὸν ἀγρυπνοῦντα καὶ πολλὰ φρεσὶν ὀρμαίνοντα καὶ διασκοπούμενον; τάχα γὰρ Ἐκτωρ ἔοικεν αὐτὸν ἐξυπνίσαι κατεπεμθῆναι τῶν νηῶν προσδοκώμενος εἶτα καὶ μέχρι τῆς τοῦ Νέστορος σκηνῆς ἢ ἐγρηγορσις.
 15 τὰ δὲ ἐξῆς Νέστορος μὲν ἢ βουλὴν, Διομήδους δὲ τὸ ἔργον· καὶ ἄπεισι μὲν αὐτὸς ἐς Τρῶας κατάσκοπος, ὁ δὲ Ἀγαμέμνων πάλιν ἐπὶ σκηνῆς· ἡμῖν δὲ ἀλλ' οὔτε φόβος ἀντιπάλου καὶ προσδοκωμένη τάχα τροπὴ τὸν αὐτοκράτορα διανίστησιν, οὔτε νύξ ἄυπνος μία·
 20 ἄλλος μὲν τὰ δέοντα βουλευόμενος, ἄλλος δὲ τοὺς πόνους ἀναδεχόμενος. ἀλλ' αὐτὸς αἰεὶ καὶ γρηγορεῖ καὶ βουλεύεται· καὶ ἄπεισι νυκτὸς κατὰ τῶν βαρβάρων ὁ μὴδὲ τῆς ἡμέρας σφῶν ἀποσχόμενος.

τρέψον τοίνυν ἐφ' ἡμᾶς τὴν γλῶτταν, ὦ σοφὲ ραψῳδὲ,
 25 καὶ ὕμναι βασιλέα καὶ στρατιώτην μεγάλης Μούσης δεόμενον. σὺ ἄρα ἦσθα βασιλεῖ τοιοῦτῳ προσίικων. ὡς γὰρ οὐκ ἦνεγκεν ὁ χρόνος ποιητὴν Ὀμήρου σοφώτερον, οὕτως οὐδὲ βασιλέως τοῦ νῦν κρατοῦντος στρατηγικώτε-

(1) ἔδυσ. 20 ἀλλ' ὡς ἄλλο.

ρον. τούτῳ ἂν δικαίως μαχομένῳ μετὰ βαρβάρων ἐκεῖνό
 30 σου τὸ ἔπος ἐφῆρμωσε. σάφ' οὐκ οἶδ', εἰ θεός ἐστιν ἢ
 δ' ὁ γ' ἀνὴρ· ὁ δὲ πάντως καὶ ἡμῖν πολλακίς λέγειν
 ἐπέρχεται. ὀρῶντες γὰρ αὐτὸν τὰ ὑπὲρ φύσιν ἀνδρα-
 γαθοῦντα καὶ τὰ ὑπὲρ ἄνθρωπον ἐργαζόμενον εἰς ἐν-
 νοίας ὑψηλὰς ἀνατρέχομεν καὶ μύθοις μὲν οὐ προσέχο-
 35 μεν οὐδὲ θεοὺς γενεαλογοῦμεν καὶ οὐρανίων τινὰς
 καταλέγομεν, θεῖαν δὲ ὁμῶς φανταζόμεθα φύσιν καὶ
 θεῖον ἄνθρωπον ἐννοοῦμεν καὶ πειθόμεθα λέγειν,
 ὅποσον ὑπεραναβαίνει τὸν ἄνθρωπον.

Πυθία δὲ καὶ νῦν εἶπερ ἦν καὶ τὰ Πυθίας χρηστήρια,
 40 πολλῶ ἂν πλέον διηπόρει περὶ τοῦ ἡμετέρου βασιλέως,
 ἢ Λυκούργου ἐκεῖνου τοῦ κρατοῦντος ἐν Λακεδαίμονι,
 τί ἄρα τοῦτον καλέσειεν εἴτε θεὸν εἴτε ἄνθρωπον. τῷ
 ὄντι γὰρ, ὃ παρόντες, καὶ μοι νεμεσῆσθαι μηδεὶς, μηδὲ
 θωπείας γράψηται μου τὸν λόγον. νῦν σῶμα μὲν ἀν-
 45 θρώπου, νοῦς δὲ θεοῦ βασιλεύει· μᾶλλον δέ, ὡσπερ
 ἐστὶ τῷ βασιλεῖ μου θειοτάτη τις ἢ ψυχὴ, οὕτω δὲ καὶ
 τὸ σῶμα καινῆς τινος κράσεως καὶ συνθέσεως καὶ ὑπὲρ
 φύσιν οὕτως βροτείου σώματος, ὅσῳ καὶ παντοίοις πό-
 νοις γίνεται ἀνάλογον καὶ παντελῶς ἄτρυτον καὶ ἀκά-
 50 ματον.

νῦν ἡμῖν προκάθηται βασιλεύς, ὃπερ οὐ μία τις τῶν
 Μουσῶν προσφοιτῶσα, καθάπερ τινὶ λέγεται τῶν παρ'
 Ἑλλήσι βεβασιλευκότων, ἐκδιδάσκει τὴν βασιλικὴν
 ἐπιστήμην, ἀλλ' ὃν αἱ πᾶσαι τιμαλφῆς καταγώγιον ἐξ
 55 αὐτῆς εὐροῦσαι γενέσεως θυμόσοφον ὡς ἀληθῶς ἀπειρ-
 γάσαντο, καὶ οἶδε μὲν εἶπερ τις ἄλλος, ὅπως δὲ τῆ ἐξ-
 ουσία χρυστέον καὶ πῶς τὰ κατὰ τὴν βασιλείαν διοι-
 κητέον· ἔχει δὲ καὶ τὴν στρατηγικὴν ἐπιστήμην, ὡς
 οὐκ οἶδα εἰ τις Θεμιστοκλῆς ἢ Βρασί[δας], οὔσπερ θαν-
 60 μάζουσιν Ἑλλήνες. οὐ μὴν οὐδεὶς τὸν στρατιώτην ἠρ-
 νήσατο· ἀλλ' οἶδε μὲν ἐπ' ἀμφοτέρα κινεῖν τὴν ἀσπίδα
 ὑπὲρ τὸν περιώνυμον Ἑκτορα· οἶδε καὶ τὸ τόξον βάλ-
 λειν εὐστόχως ὑπὲρ Τεῦκρον καὶ Πάνδαρον· προπηδᾷ

- δὲ καὶ Διομήδους πλέον μαχόμενος, ὁποτέροισι μετεῖν
 65 μὴ γινωσκόμενος· ἐκβοῆσαι δὲ καὶ τοὺς ἐχθροὺς κατα-
 πλῆξαι καὶ φυγεῖν ἀναγκάσαι καὶ Πηλείωνος αὐτοῦ φο-
 βερώτερος· δειπνῆσαι δὲ καὶ τὸ παρατυχὸν Ἑπαμινών-
 δου καὶ Σκηπίωνος ἐτοιμότερος καὶ δεῖσαν ὑπνῶσαι
 τῆς βασιλικῆς χρυσοπάστου κλίνης τὸ ἔδαφος ἀσμένως
 70 ἀλλάξασθαι· συνόλωσ δὲ εἰπεῖν ἀπαρνεῖται τὸν βασι-
 λέα παρὰ τὸν τῆς ἐκστρατείας καιρὸν· καὶ ποιεῖται μὲν
 τὴν γῆν καὶ κλίνην καὶ τράπεζαν, ἐντρυφᾶ δὲ τῇ μάζῃ
 [φ. 312β] καὶ νᾶμα πίνει ποτάμιον· καὶ χόρτος μὲν
 αὐτῷ χλωρὸς ὑποστρώννυται, ὑπὸ δὲ κεφαλὴν ἢ ἀσπίς
 75 καὶ ὁ θώραξ σκέπη τῷ σώματι. ὕπνος δὲ εἰ μὲν τις αὐ-
 τοῦ καὶ ἄπτοιτο λέγειν οὐκ ἔχω, εἰ δὲ ἄρα καὶ μικρὸν
 ἐπιμύσει, στρατηγικὰ δῆπου καὶ τὰ ἐνύπνια, πανοπλῖαι
 περισκοπούμεναι καὶ φάλαγγες συνταττόμεναι καὶ κατα-
 δρομαὶ βαρβάρων καὶ φυγαὶ καὶ βοαί· καὶ δὴ ζώγρει
 80 γοργώτερον ἐξορχούμενος, ὧ παντ' ἐφορῶν ἦλιε καὶ
 παντ' ἐλακούων· ἠδέως ἂν σου πυθοίμην, εἴ ποτέ τι
 γλυκύτερον εἶδες ἄλλο θέαμα ἢ βασιλέα τηλικούτον
 συναπιόντα τοῖς κομίζουσι τὰ χορτάσματα καὶ τροφαῖς
 τοσούτων μυριάδων ὑποτρέφων. μάννα μὲν γὰρ οὐκ ἦν
 85 ὕσαι τὸν οὐρανόν, οὐδὲ βλύσαι ὄρνιθας τὸν ἀέρα, ὅτι
 μηδὲ λαὸς ἦν ἀπειθῆς ἐκεῖσε καὶ κατὰ τοὺς Ἑβραίους
 γογγυστῆς καὶ μικρόψυχος· ἐπεὶ δὲ ὁμῶς τρέφεσθαι τὸ
 στράτευμα καὶ κίνδυνος ἦν ὑπὸ βαρβάρου πεσεῖν τὸν
 ἀπίοντα τὴν βαρβάρου τροφὴν κομίσασθαι ἀναδέχεται,
 90 καὶ ταύτην ὁ βασιλεὺς μου τὴν μέριμναν, μᾶλλον καὶ
 τοῦτον ὑπὲρ τῶν ὑπηκόων ἀρπάζει τὸν μόχθον, εἴτ' οὖν
 τὸν κίνδυνον· καὶ ἀναλαμβάνων ἐκάστης ἡμέρας τοὺς
 δεομένους τροφῆς μέχρι καὶ ἐπὶ τὰ βαρβαρικὰ χωρία
 τούτους ἀφόβως ὠδήγει καὶ παρεῖχε συγκομίζειν μετ'
 95 ἀφθονίας ὅπερ ἂν ἕκαστος βούλοιο. ἐπεὶ δὲ καὶ ἐπανή-
 κειν ἔδει καὶ μεγάλα μὲν ἦν τὰ φορτία, μέγας δὲ καὶ ὁ
 παρὰ τῶν ἀδικουμένων βαρβάρων κίνδυνος, βασιλεὺς
 80 γοργώτερον. 85 βλύσαι.

ἦν αὐθις ὁ προηγουμένος· κάκεινα δὴ τὰ θεῖα τούτοις
 ἐπιφθεγγόμενος· δεῦτε πρὸς με πάντες οἱ πεφορτισμέ-
 100 νοι· κάγω ὑμᾶς ἀναπαύσω, τὴν ὁδὸν ἀκίνδυνον παρα-
 σχών. καὶ Ῥωμαῖοι μὲν οὕτω τῶν Περσικῶν κατεσπα-
 τάλων καρπῶν καὶ τοῖς τῶν βαρβάρων ἀγαθοῖς ἐνετρύ-
 φων καὶ τὰς ἀγέλας ἤλαυνον καὶ τὰ ποίμνια· Πέρσαι
 δὲ καὶ πόρρωθεν ὀρῶντες ὑπέστενον καὶ ἠθέλον μὲν
 105 ἀμύνεσθαι καὶ θυμοῦ καὶ μένους ἐπίμπλαντο, βαλλόμε-
 νοι δὲ τῷ φόβῳ τοῦ αὐτοκράτορος ἐπεπήγесαν· πλὴν
 εἰ μὴ τινες κακοδαιμονοῦντες καὶ οἷς ὁ τοῦ βίου τάχα
 κλωστήρ ἐπήλπικε ὀλίγον ὑπεκδραμόντες τῆς βασιλι-
 κῆς χειρὸς ἔργον γεγόνασι. μετὰ τῶν ἀσταχύων γὰρ
 110 αὐτοὶ θερισθέντες καὶ εἰς λεπτὴν κατ' ἐκείνους ἐκλικ-
 μηθέντες ἀχυρμιᾶν ὡς ἐπικαιρότατα λοιπὸν λέγεσθαι
 παρὰ τουτωνὶ τῶν βαρβάρων ἐκεῖνο δὴ τὸ ψαλλόμενον·
 τὸν καρπὸν αὐτῶν ἀπὸ τῆς γῆς ἀπολεῖς καὶ τὸ σπέρμα
 αὐτῶν ἀπὸ υἰῶν ἀνθρώπων· οὐ γὰρ μόνον αὐτοῖς ἐξέ-
 115 λιπε τὰ γεώργια, καὶ τοὺς καρποὺς αὐτῶν ἀπὸ τῆς γῆς
 ὁ αὐτοκράτωρ ἀπώλεσεν, ἀλλὰ καὶ οὐς ἐγέννησαν παῖ-
 δας ἀπὸ υἰῶν ἀνθρώπων ἠφάνισεν· ταῦτ' ἄρα καὶ ὅσοι
 μὲν εἰς μάχαιραν, εἰς μάχαιραν τὸ τοῦ Ἱερεμίου εἶ-
 πεῖν, ὅσοι δὲ εἰς λιμὸν καὶ ὅσοι εἰς αἰχμαλωσίαν, εἰς
 120 αἰχμαλωσίαν. καὶ γὰρ οὐ λιμαγχονῶν μόνον ὁ βασι-
 λεὺς, οὐ γὰρ μαχαίρα κτείνων τοὺς βαρβάρους ἤρκε-
 σθη, ἀλλὰ καὶ ἠχμαλώτισεν καὶ ἠνδραποδίσασατο· καὶ
 οὐδὲ παύσεται γε πάντως τὰ τοιαῦτα ποιῶν, ἕως ἂν τῇ
 τῶν Ῥωμαίων ἀρχῇ τοὺς οἰκείους ὄρους ἐπανασώσῃ-
 125 ται καὶ ὑποτάξας ἔθνη τὰ διακενῆς φρουραττόμενα τὸν
 τῆς μοναρχίας ταύτης ἐπενδύσῃ χιτῶνα, ὑφ' οὗ τὸ πρὶν
 ἐσεμνύνετο. τάχα γὰρ ἤκουσε τῆς ****, ἤκουσε τοῦ
 δεσπότου διὰ τῆς Δαυϊτικῆς προφητείας παρεγγυῶντος
 καὶ λέγοντος· αἰτήσαι παρ' ἐμοῦ καὶ δώσω σοι ἔθνη
 130 τὴν κληρονομίαν σου· καὶ φιλονεικεῖ τὴν φωνὴν εἰς
 ἔργον ἐκβῆναι καὶ τὴν ἑαυτοῦ κληρονομίαν ἀπολαύειν.
 ναὶ μέντοι κάκεινα τῶν Ἡσαίου πρὸς αὐτὸν εἰρῆσθαι

δοκῶν· πλάτυνον τὸν τόπον τῆς σκηνῆς σου, μάκρυνον τὰ σχοινίσματά σου· οὐ μὴ δώσω ὑπνόν τοῖς ὀφθαλμοῖς μου φησὶν, οὐδὲ ἀνάπαυσιν τοῖς κροτάφοις μου, ἕως οὗ εὗρω τόπον τῷ κυρίῳ σκηνώμα τῷ θεῷ. κυρίου δὲ τόπος τίς ἂν ἕτερος εἴη, ἢ ὁ καθαρεύων χώρος τῶν εὐσεβῶν καὶ τὰ θεῖα τεμένη καὶ τὰ σεπτὰ φροντιστήρια; ταῦτα δὴ [φ. 313a] τὰ πάλαι μὲν Ῥωμαίοις σχοινίσματα, νῦν δὲ τῶν ἀσεβῶν ὀρμητήρια. ὦ πῶς τὸν βασιλέως ζῆλον ἐνδιηγίσομαι; πῶς τὴν φλόγα δημοσιεύσω τὴν τὰ ἐντὸς αὐτοῦ διαπυρπολήσασαν; ὡς γὰρ ἐπὶ τὰ ἐνδοτέρω τῆς Περσίδος ἐχώρει καὶ πόλεις μὲν ἑώρα κειμένας, ἃς αἱ Ῥωμαίων πάλαι χεῖρες ἀνήγειραν, νεῶς δὲ τοὺς θεῖους ἀνεστραμμένους, ἐν οἷς θεὸς παρὰ τῶν εὐσεβῶν ἐδοξάζετο. ζήλων ἐζήλωκε τῷ κυρίῳ καὶ ὁ ζήλος τοῦ θείου οἴκου τοῦτον κατέφαγε. καὶ ἦν μετὰ μὲν Ἱερεμίου τὴν κοιλίαν ἀλγῶν καὶ πενθῶν ὡς ἐπὶ τῇ ἐρημώσει τῆς Ἱερουσαλήμ, μετὰ δὲ τοῦ ἐμοῦ Ἰησοῦ ἐκεῖνα δὴ ἐν εὐαγγελίοις φθεγγόμενος· πῦρ ἤλθον βαλεῖν ἐπὶ τῆς γῆς καὶ τί θέλω ἰδεῖν, εἰ ἦδη ἀνήφθη, οὐκ ἐκεῖνο τὸ φαινόμενον μόνον, δι' οὗ τὴν τῶν βαρβάρων ἐπυρπόλησε γῆν καὶ τοὺς καρποὺς αὐτῶν ἐξηφάνισε, ἀλλὰ καὶ ὅπερ αὐτὸς ἔκρυπτεν ἕνδον ὑπὸ τοῦ ζήλου τοῦ κατὰ θεὸν ἐκτρεφόμενον.

ποικίλος τις ἦν ἄρα τότε ὁ βασιλεὺς καὶ πολλοῖς κατεμερίζετο πάθει· ἠσχαλλεν ἐπὶ ταῖς ἠρπαγμέναις πόλεσιν παρὰ τῶν βαρβάρων, ἐδάκρυνεν ἐπὶ τοῖς βεβηλωθεῖσιν ἀγίοις, ἐθυμεῖτο κατὰ τῶν κυνῶν τῶν ἀναιδестаίων, οἱ τῶν ἀγίων τοῦ θεοῦ κατεπέβησαν· ἐθαύμαζε τὴν θεοῦ μακροθυμίαν, ὅπως ἐπὶ τοσοῦτον ἠνέσχετο τοὺς καλοὺς αὐτοῦ μαργαρίτας ὑπὸ τῶν χοίρων πατούμενους ὀρῶν· διελοιδορεῖτο τοῖς βασιλεῦσιν ἐκείνοις, οἱ τῶν τοῦ κράτους ἐξαιρέτων τοῖς ἐχθροῖς ὑπεξέστησαν· ἐμέμφετο καὶ τοὺς, ὅσοι μετ' ἐκείνους ἀπόνως ἔφερον καὶ ἠγάπων ἐπὶ τοσοῦτοις ὑπὸ βαρβάρων πλεονεκτούμενοι.

152 ἐκεῖνον.

μόνον εἶχε θαυμάζειν τὸν ἑαυτοῦ δικαίως γεννήτορα, διότι ἄρα τοὺς κατὰ τουτωνὶ τῶν βαρβάρων ἄθλους καὶ τοὺς ἀγῶνας τῆ ἑαυτοῦ ζωῆ συγκατέλυσε. βασιλεὺς ὄν-
 170 τως ἐκεῖνος καὶ τηλικούτου μὲν υἱὸς βασιλέως, τηλικούτου δὲ πατὴρ αὐτοκράτορος, ὃς, ἐξ ὅτου τὴν βασιλειον ἀρχὴν διεζώσατο καὶ ἐπὶ τὸν πατρικὸν ἐκάθισε θρόνον, τῶν ἀρετῶν καὶ τοῦ κράτους ὁμοῦ διάδοχος, ἐξ ἐκείνου γενναίως πρὸς τὸν κατὰ Περσῶν ἐπαπεδύ-
 175 σατο πόλεμον, ὁ θεὸς, λέγων· ἤλθοσαν ἔθνη εἰς τὴν κληρονομίαν σου, ἐμίαναν τὸν ναὸν τὸν ἅγιόν σου, ναὶ μέντοι καὶ τὰ τούτοις ἔτι πρόσφορα προστιθείς· κύριε, τοὺς μισοῦντάς σε ἐμίσησα καὶ ἐπὶ τοὺς ἐχθρούς σου ἐξετηκόμην· τέλειον μῖσος ἐμίσουν αὐτούς· ὅθεν καὶ οὐκ
 180 ἀνῆκε βάλλων τούτους καὶ καταπολεμῶν καὶ τὰς ἠρπαγμένας σφίσι πόλεις ἀνταφαρπάξων καὶ Ῥωμαίοις αὐθις ἀποδιδούς, ἕως οὗ συναπῆλθε τοῖς κατ' αὐτῶν ἀγῶσι καὶ τοῖς παλαίσμασι καλὸν ἐντάφιον κομισάμενος τὸ πεσεῖν ὑπὲρ εὐσεβείας καὶ ἀνεγειραὶ τοῖς πιστοῖς τὰ φρονήματα καὶ ἀπὸ τοῦ καταλόγου τῶν βασιλέων ἐπὶ τὸν χορὸν τῶν ἁγίων μεταπνδήσας καὶ τὴν ἐγγὺς τοῦ παμβασιλέως στάσιν λαχῶν· τοίου πατρὸς εὐχεται εἶναι ὁ ἡμέτερος οὗ καὶ τοιούτου γε ὄντος· ἀλλ' ἐγὼ περὶ τοῦ παιδὸς θαρροῦντως λέγω δανεισάμε-
 185 νος τὸ Ὁμήρειον· πατρὸς δ' ὄγε πολλὸν ἀμείνων.

ἀλλ' ὧ ἀνόητοι βάρβαροι· ὧ ἔθνη σκληροτράχηλα καὶ σιδηρεόφρονα· γνῶτε ταῦτα καὶ ἠττάσθε· γνῶτε μαχόμενοι πρὸς τὸν τῶν ἀνέκαθεν βασιλέων καὶ αὐτοῦ πατρὸς ἀνδρικότερον καὶ εἰπεῖν τοῦ πατρὸς βολαῖς
 195 συνεφρῦγεσθε. τί ἂν ὑπὸ τοῦ τοσοῦτου παιδὸς καὶ πείσεσθε, οὗ μίαν ἀκτῖνα καὶ προβολὴν οὐκ ἠνέγκατε; μάθετε, ὡς θεὸς ἐστὶ μεθ' ἡμῶν, βασιλεὺς, ὃ οὔτε σῶμα κάμνει μαχόμενον, οὔτε νοῦς ἀμβλύνεται βουλευόμενος. ἐπίγνωτε, ὡς θεία τις ἀνέστη φύσις διὰ τοῦ
 200 αὐτοκράτορος, καὶ διασκορπίζεσθε καὶ φεύγετε ἀπὸ

προσώπου αὐτοῦ καὶ ὡς καπνὸς ἐκλείποντες οἴχεσθε.
 ἀλλὰ ποῦ δῆτα καὶ φεύξεσθε; ποῖ ἄρα καὶ καταδύσα-
 σθε; ἐὰν εἰς οὐρανὸν ἀναβῆτε τὰ τῶν ὀρῶν ὑψηλότερα,
 ἐκεῖ καὶ τοῦτον εὐρήσετε τὸν πάσης γῆς ὑψηλότερον
 205 καὶ ἄψεται γε τῶν ὀρῶν πάντως καὶ καπνισθήσονται
 ἀστράψει ἀστραπὴν καὶ σκορπιεῖ ὑμᾶς. ἢ οὐ ταῦτα
 πρὸς τὸν ὑμέτερον ἄντικρυς σύλλογον προφητεύων λέ-
 γει καὶ Ἄβδιού· ἢ ὑπερηφανία τῆς καρδίας συνεπῆρέ
 σε κατασκηνοῦντα ἐν ταῖς ὄπαῖς τῶν πετρῶν. τίς με
 210 κατὰξει λέγεις ἐπὶ τὴν γῆν; ἐὰν μετεωρίσθης ὡς ἀε-
 τὸς, ἐὰν ἀναμέσον τῶν ἀστρῶν θῆς νοσοιάν σου, ἐκεῖ-
 θεν κατὰξω σε, λέγει κύριος· ἐὰν [ψ. 3436] περιβάλη-
 σθε πτέρυγας καὶ εἰς τὰ ἔσχατα τῆς θαλάσσης κατα-
 σκηνώσῃτε, ἐκεῖ ὑμᾶς ἡ δεξιὰ κατὰξει τοῦ αὐτοκράτο-
 215 ρος. καὶ γὰρ κατάρχει καὶ τῶν ἐν θαλάσῃ μακράν. ἂν
 δὲ καὶ κατὰ ποταμῶν κυβιστήσῃτε καὶ ῥοῦν ποτάμιον
 νυκτὸς περιβάλησθε λαθεῖν τὸν αὐτοκράτορα μηχανώ-
 * μνοι, ἀλλ' οὐδ' ἐνταῦθα τὸν ἀνίκητον διαδράσετε.
 ἀλλ' οἱ μὲν ποταμοὶ φωνὰς ἀροῦσιν αὐτῶν, ἀροῦσιν οἱ
 220 ποταμοὶ ἐπιτρίψεις αὐτῶν ἀπὸ φωνῶν ὑδάτων πολλῶν
 καὶ βρυχήσονται μέγα τὰ ῥεῖθρα ταῖς τῶν ἡμετέρων
 ἵππων μυριάσιν ἀνακοπτόμενα· ὁ δὲ αὐτοκράτωρ καὶ
 πόρρωθεν τὸ καινὸν κατανοήσεται τοῦ βρυχήματος καὶ
 τῶν ἄλλων ἀπάντων διαπορούντων καὶ συνιδεῖν οὐκ
 225 ἔχόντων, τίς ὁ νύκτερος ἦχος οὐτοσὶ καὶ παράδοξος,
 μόνος αὐτὸς καὶ ποταμὸν βρυχώμενον ἐπιγνώσεται καὶ
 παμπληθῆ Περσῶν στρατεύματα διαπεραιούμενα. ὦ
 νοὸς δραστηριότης μέχρι καὶ ἐπὶ μαντικὴν ὀξύτητα
 διαβαίνουσα. ὦ ἐμπειρία στρατηγικὴ μηδὲ νυκτὶ παρα-
 230 χωροῦσα τοῦ κρείττονος· ὦ διανοίας γρήγορον ὄμμα
 καὶ τὰ πόρρωθεν φθάνον ὀρᾶν τὰ σκότῳ κρυπτόμενα,
 μόνος ὑμῖν Ἄιδης εὐπρεπὲς, ὦ βάρβαροι, καταγώγιον·
 ἐφ' ὃν κἂν αὐτοὶ μὴ θείπτε τὴν καταφυγὴν, ἀλλὰ καὶ
 ἄκοντες πάντες ὑπὸ τοῦ βασιλέως συνελαθήσεσθε.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

007000041492